

Psykopedagoginen materiaali vanhempien ja lasten psyykkiseen ahdistukseen

Ohjeet ensimmäisen linjan virkailijoille
Työskentely vastaanotossa

Tietoa ohjeista

Mitä ohjeissa käsitellään?

Ohjeet liittyvät EU:n turvapaikkaviraston kehittämiin itseavun välineisiin, jotka ovat osa **kansainvälistä suojelua hakevien mielenterveyttä ja hyvinvointia** koskevaa ohjepakettia. Kansainvälisen suojelun hakijat voivat käyttää itseavun välineitä omatoimisesti, jos he ovat lukutaitoisia eivätkä halua tai tarvitse opastusta asuinpaikkakunnallaan työskenteleviltä viranomaisilta.

Näissä ohjeissa viitataan seuraaviin kirjasiin:

- **Miten voin tukea lastani vaikeina aikoina?**
– Itseavun väline vanhemmille
- **Miten voin käsitellä tilanteita, joissa vanhempani vaikuttavat surullisilta, huolestuneilta tai vihaisilta?**
– Itseavun tukiväline lapsille
- **Miten toimia tilanteissa, joissa ystävä tai sisarus on surullinen, vihainen tai tekee arveluttavia asioita?**
– Itseavun tukiväline vertaistukeen

Miksi nämä ohjeet laadittiin?

Ohjeet auttavat vastaanotossa työskenteleviä ensimmäisen linjan virkailijoita antamaan hakijana olevalle vanhemmalle, lapselle ja nuorelle tietoa siitä, miten perheenjäseniä ja ikätovereita voidaan tukea vaikeina aikoina, muun muassa silloin, kun psyykkinen ahdistus on suurta ja on koettu mahdollinen trauma.

Miten nämä ohjeet laadittiin?

Tämä asiakirja täydennetään edellä mainittuja kirjasia, jotka on laadittu Alankomaiden, Belgian, Kreikan,

Ruotsin ja Saksan asiantuntijoiden tuella. Kirjasia on testattu pääasiassa Kreikassa ja Alankomaissa asuvien kansainvälisen suojelun hakijoiden, välittäjien ja pakolaisten kanssa. Testauksessa ilmeni, että kirjasten tueksi tarvitaan ohjeita.

Kenelle ohjeet on tarkoitettu?

Sen lisäksi että vanhemmat, lapset ja ilman huoltajaa olevat alaikäiset voivat tukea ohjeiden avulla perheenjäseniään ja ikätovereitaan, ne on kuitenkin ohjeet suunnattu **ammattihenkilöille**. Ne on tarkoitettu tukemaan vastaanotossa työskentelevää ensimmäisen linjan henkilöstöä, kuten sosiaalityöntekijöitä, lastensuojeluasiantuntijoita, mielenterveysalan ammattihenkilöitä, mutta myös opettajia jne., kun he keskustelevat hakijoiden kanssa kahden kesken tai ryhmätapaamisissa. Tilanteissa, joissa sovelletaan yhteisölähtöistä lähestymistapaa, myös **yhteisön johtajat** voisivat hyödyntää ohjeita saadakseen lisää tietoa kirjasten kattamista aiheista.

Miten nämä ohjeet liittyvät EU:n turvapaikkaviraston muihin välineisiin?

Tämä asiakirja ja siinä mainitut itseavun välineet ovat osa turvapaikkaviraston pyrkimyksiä lisätä tietoa ja tietämystä kansainvälistä suojelua hakevien henkilöiden **mielenterveydestä ja hyvinvoinnista**. Lisätietoja on [turvapaikkaviraston verkkosivuston](#) haavoittuvuutta käsittelevällä sivulla.

Kirjasia ja näitä ohjeita jaetaan myös turvapaikkaviraston **Let's Speak Asylum -alustalla**, jossa keskitytään erityisesti **antamaan tietoa** kansainvälistä suojelua hakeville henkilöille.

Osoitteesta vulnerablegroups@euaa.europa.eu voi pyytää selvennyksiä ja siihen voi lähettää kysymyksiä tai muuta palautetta itseavun välineistä ja niiden käytöstä.

Sisällys

3

- > Miten ohjeita käytetään?
- > Kirjasten tavoite
- > Istuntojen ohjaus

4

- > Aika, järjestelyt ja sisältö

9

- > Muita tärkeitä näkökohtia ja perussuojatoimia

Miten ohjeita käytetään?

Kirjasten sisältö, muistutukset ja vinkit voivat olla avuksi, kun kahden kesken tai ryhmäistunnoissa aletaan keskustella tietyistä aiheista. Näissä ohjeissa annetaan joitakin perustason neuvoja kirjasten käytöstä tällaisissa tilanteissa.

Kaikissa kolmessa kirjassessa käsitellään psyykkistä ahdistusta, muun muassa traumaattisten tapahtumien jälkeen, kolmen eri kohderyhmän – vanhempien, lasten ja sisarusten tai ikätoverien – näkökulmasta.

Ensimmäisen linjan virkailijat voivat käyttää kirjasia ja näitä ohjeita, kun he järjestävät hakijayhteisön kanssa kahdenkeskisiä tai ryhmäistuntoja seuraavista aiheista:

- vanhemmuus
- psyykinen ahdistus tai trauma
- miten voidaan vähentää riskiä kielteisiin selviytymiskeinoin tukeutumisesta erittäin haastavina ajankohtina (esim. saapumisen yhteydessä)
- miten voidaan huomata, että joku voi henkisesti huonosti (esim. masennuksen merkit)
- miten voidaan pysyä turvassa, kun joku käyttäytyy haastavasti (esim. alkaa juoda alkoholia).

Kirjasten tavoite

Kolmen kirjasen tavoitteena on tukea Eurooppaan saapuneita vanhempia, lapsia ja näiden ikätovereita, jotka huomaavat perheenjäsentensä tai ystäviensä käytöksen muuttuneen. Muutos voi ilmetä eri tavoin, ja se voi vaikuttaa tiettyihin henkilöihin enemmän kuin toisiin. Välineistä saa perusohjeita ja muistutuksia siitä, miten näitä henkilöitä voi tukea voimaan paremmin, sekä ehdotuksia siitä, milloin voi olla tarpeen pyytää ammattiapua.

Välineillä pyritään kehittämään **mielenterveyden peruslukutaitoa** ja antamaan vastauksia sellaisiin kysymyksiin kuin *miten huomaamaan, että läheiseni kärsii ahdistuksesta*. Niillä pyritään myös vahvistamaan asianomaisten omaa ja kollektiivista **pystyvyyttä ja sietokykyä**.

Ne ovat itseavun välineitä, jotka on tarkoitettu hakijoiden omatoimiseen käyttöön. Joissakin tilanteissa hakijan voi kuitenkin olla helpompi käydä sisältöä läpi muiden kanssa. Siksi niistä voidaan keskustella myös ammattihenkilön ohjaamissa kahdenkeskisissä tai ryhmäistunnoissa.

Välineillä pyritään myös kiinnittämään huomiota **suojeluun ja haittavaikutusten välttämiseen** erityisesti, kun asia koskee lapsia. Tavoitteena on varmistaa, että lapset suojelevat itseään ennen kuin yrittävät auttaa muita, jotka saattaisivat muuten saattaa heidät mahdolliseen vaara-, väkivalta- tai hyväksikäyttötilanteeseen.

Istuntojen ohjaus

Ohjaajat ja tulkkaukset ryhmätapaamisissa

Kun kirjasia käytetään **tietoisuuden kehittämiseen tapaamisissa**, saisi ryhmässä olla enintään **10–15 hakijaa**, jotta keskustelu olisi mielekäästä.

Istunnossa kannattaa olla **yksi pääohjaaja**, joka ohjaa keskustelua, ja **apuhjaaja**, joka pysyttelee enemmän taustalla ja tekee muistiinpanoja. Apuhjaaja seuraa myös ryhmän dynamiikkaa (esim. jos tietyissä hakijoissa näkyy jännitystä tai muita tunteita tietyn aiheen käsittelyssä), kirjaa mahdolliset havainnot ylös ja ilmoittaa niistä tarvittaessa pääohjaajalle.

Jos tarvitaan **tulkkia**, ryhmän on oltava pienempi ja enintään **4–6 hakijan** kokoinen. Tämä johtuu siitä, että kääntäminen vie arvokasta aikaa, ja jos tulkkaukseen tarvitsevia henkilöitä on enemmän kuin 4–6, keskusteluun varattu aika ei ehkä riitä.

Apuohjaajaa ei välttämättä tarvita pienemmissä ryhmissä, joissa on tulkki. Pääohjaajan tehtävänä on päättää, mitä tukea kunkin hakijaryhmän kanssa prosessissa tarvitaan. Yleisenä sääntönä on varmistettava, ettei pääohjaajia, apuohjaajia ja tulkkeja ole ryhmässä enemmän kuin varsinaisia osallistujia.

Tulkkien on valmistauduttava tehtävään lukemalla kirjaset etukäteen, jotta sisältö ja sanasto ovat varmasti tuttuja. Tulkille on tärkeää muistuttaa, että tämän on käännettävä kirjaimellisesti se, mitä sanotaan, ilman ennakoasenteita.

Ohjaajien pitää olla perehtyneitä tietoisuuden herättämiseen ryhmäympäristöissä. Kun mukana on lapsihakijoita, ohjaajilla on myös oltava perusteellinen tietämys lastensuojelusta ja lasten hyvinvoinnin turvaamisesta.

◇ Aika, järjestelyt ja sisältö

Aika

Sekä ryhmätapaamiset että kahdenkeskiset tapaamiset olisi pidettävä sellaisena aikana, jolloin osallistujat voivat osallistua niihin hankaluuksitta ja ilman häiriötekijöitä (esim. töiden/koulun jälkeen tai vanhempien osalta silloin, kun lapset ovat koulussa). **Istunto saa kestää** enintään 1,5 tuntia. Sen jälkeen tarkkaavaisuus laskee, ja osallistujilla saattaa olla kiire muualle.

Paikka

Tapaamisten paikasta on keskusteltava osallistujien kanssa. Parhaassa tapauksessa se olisi turvallinen paikka, jonne myös liikuntarajoitteisten on helppo päästä ja jossa saa olla omassa rauhassa. Osallistujat ja ohjaajat voivat istua tuoleilla ympyrässä, jotta kaikki varmasti näkevät ja kuulevat toisensa helposti. Kun ryhmään kuuluu vanhempia ja pieniä lapsia, lattialla istuminen matolla (jos se on kulttuurisesti sopivaa) voi olla käyttökelpoinen vaihtoehto, jotta lapset voivat ryömiä ja leikkiä vanhempiensa lähellä häiritsemättä istuntoa.

Ryhmän kokoonpano ja ryhmätapaamiset

Ohjaajien olisi otettava **ryhmän** muodostamisessa huomioon muun muassa osatut kielet, sukupuoli, ikä sekä osallistujien kulttuurinen ja uskonnollinen tausta. Kun vanhemmille järjestetään tapaamisia, olisi myös arvioitava, pitäisikö molempien vanhempien osallistua samaan istuntoon vai olisiko parempi pitää heidät erillään. Tavoitteena on välttää tilanteita, joissa mahdollisesti erilaiset lähestymistavat vanhemmuuteen voivat johtaa riitoihin, jotka voivat pahentaa tilannetta kotona ja vaarantaa lapsen hyvinvoinnin.

Ryhmätapaamiset ovat hyödyllisiä, koska niissä hakijat voivat kokoontua yhteen ja jakaa kohtaamiensa haasteiden lisäksi myös toiveita ja tärkeitä tietoja, tai yksinkertaisesti pitää hauskaa ja irrottautua hetkeksi vastaanottokeskuksen arjesta. Ohjaajan osallistumisesta näihin tapaamisiin on se hyöty, että osallistujia suojataan esimerkiksi silloin, kun ryhmässä keskustellaan jostakin vaikeasta aiheesta ja ensimmäisen linjan virkailijat joutuvat puuttumaan asiaan. Ryhmätapaamisissa ohjaajat voivat myös tunnistaa hakijat, joiden haavoittuvuus on mahdollisesti monitasoista ja jotka saattavat tarvita jatkotoimia.

Ryhmätapaamiset ovat hyvä tapa käsitellä yhdessä tiettyjä aiheita ja saada osallistujat ymmärtämään, ettei kukaan ole yksin. Ne ovat osallistujille ympäristö, jossa he voivat jakaa tietämystään ja oppia toinen toisiltaan. Tämä voi olla voimaannuttavaa monella tasolla. Tällaisissa tapaamisissa voi myös muodostua uusia ystävyyssuhteita ja yhteyksiä muihin hakijoihin, ja ihannetapauksessa ne voivat johtaa sosiaalisen tuen verkostojen syntyyn.

Kun ryhmäistuntojen katsotaan olevan paras tukimuoto, on tärkeää huolehtia siitä, että osanottajat sopivat ryhmäistuntojen alussa **ryhmänsä säännöistä**. Säännöt laaditaan kerran ja niitä sovelletaan, kun ryhmä kokoontuu (kerran tai useammassa ryhmäistunnossa).

Esimerkki ryhmän säännöistä

- ✓ Kaikkiin suhtaudutaan kunnioittavasti.
- ✓ Kaikki saavat puhua, mutta kenenkään ei ole pakko puhua.
- ✓ Vääriä, oikeita tai muita tärkeämpiä mielipiteitä ei ole. (Ainoa poikkeus on, jos joku kannattaa ruumiillista rangaistusta. Tässä tapauksessa ohjaajan olisi puututtava asiaan ja selitettävä hienotunteisesti, ettei mikään väkivallan muoto ole koskaan hyväksyttävä.)
- ✓ Kaikki voivat ilmaista ajatuksiaan vapaasti.
- ✓ Osallistujat eivät voi mennä ja tulla istuntoihin mielensä mukaan.
- ✓ Kokouksen aikana ei saa soittaa puheluja.
- ✓ Puhelimet pidetään äänettömässä tilassa.
- ✓ **Luottamuksellisuus:** kirjasissa käsiteltävistä yleisistä aiheista voi keskustella muiden yhteisön jäsenten kanssa. Osallistujien kertomien henkilökohtaisten asioiden tulisi kuitenkin pysyä ryhmän sisällä.
- ✓ Ryhmien kokousten olisi oltava turvallinen tila, jossa voidaan jakaa ajatuksia ja huolenaiheita.

Mahdollinen luottamuksellisuuden puute **rajoittaa ryhmätapaamisia**. Osallistujat saattavat muka unohtaa ryhmän säännöt, muun muassa luottamuksellisuuden periaatteen. Siksi ohjaajien on muistutettava ryhmän jäseniä siitä, että heidän ei kannata kertoa hyvin henkilökohtaisista kokemuksista, koska ryhmätapaamiset eivät ole terapiaistuntoja. Erittäin tärkeitä/henkilökohtaisia aiheita voidaan käsitellä tapaamisen jälkeen ohjaajien kanssa. Vaikka ryhmätapaamisten pitäisi olla ”turvallisia” tiloja oppimiseen ja asioiden jakamiseen, koskaan ei voida olla varmoja siitä, ettei käsiteltäviä tietoja paljasteta muille yhteisön jäsenille, ja tämä aiheuttaa riskin.

Tietyissä tapauksissa voi olla hyödyllistä järjestää yksityisiä perhetapaamisia, joissa vanhempi ja lapsi, joihin psyykinen ahdistus ja erilaiset selviytymiskeinot vaikuttavat, voivat tavata. Tässä tapauksessa sosiaalityöntekijän tai mielenterveysalan ammattihenkilön tulisi ohjata istuntoa. Tällainen järjestely olisi kuitenkin toteutettava vaiheittain siten, että ensin voitaisiin aloittaa kahdenkeskisillä istunnoilla ja sitten saattaa osallistujat yhteen tilanteen ja haasteiden mukaan.

Sisältö

Kirjasissa esitellään **tavanomaisia viitteitä** ja **reaktioita**, joista voi huomata, että lapsi, teini, ystävä, sisarus tai vanhempi kärsii mahdollisesti ahdistuksesta. Välineissä luetellut aiheet koskevat useita mahdollisia ahdistustilanteita, ja niissä on vinkkejä ja muistutuksia siitä, miten tilanteisiin tulisi reagoida. Kaikki aiheet eivät ole kaikkien hakijoiden kannalta yhtä merkityksellisiä, eikä käsiteltävä sisältö ole tyhjentävä. Tämän vuoksi ohjaajia kannustetaan pyytämään hakijoita esittämään omia esimerkkejä ja ehdotuksia siitä, mistä voisi olla hyötyä tai mistä ei.

Yleisesti ottaen ryhmäkeskustelussa pitäisi käsitellä osallistujien kannalta hyödyllistä sisältöä. **Osallistujat siis valitsevat sen, mitä istunnossa käsitellään, johdattavat siihen ja jossain määrin ohjaavat sitä.**

Istuntojen tavoitteena on antaa osallistujille välineitä, joiden avulla he voivat auttaa perheenjäseniään ja ystäviään tuntemaan olonsa paremmaksi. Lasten kohdalla tärkein viesti on, että lasten on asetettava oma turvallisuutensa etusijalle.

Miten sisältöä jaetaan?

Kirjasten sisältöä voidaan ryhmitellä eri tavoin ryhmän kokoonpanon ja sen jäsenten tarpeiden mukaan. Seuraavaksi esitetään mahdollisia vaihtoehtoja.

- Kaikille osallistujille annetaan välineen painettu versio, jotta ryhmä voi lukea sen yhdessä.
- Jos mahdollista, sisältö heijastetaan seinälle ja luetaan se yhdessä ääneen osallistujien kielellä (tarvittaessa käytetään käännettyä versiota ja tulkin tukea). Ohjaajan on viitattava versioon oman jäsenvaltionsa kielellä.
- Välineestä valitaan etukäteen muutamia sivuja, tulostetaan ne julisteiksi ja ripustetaan tapaamishuoneen seinille. Osallistujat voivat kävellä ja katsella julisteita sekä keskustella pareittain tai pienemmissä ryhmissä siitä, mitä he näkevät, lukevat ja ymmärtävät, sekä mahdollisista muista seikoista, joita he haluaisivat lisätä. Keskustelua jatketaan sen jälkeen suuremmassa ryhmässä.
- Merkit, muistutukset ja vinkit tulostetaan muistikortteiksi ja asetetaan ne ylösalaisin osallistujaryhmän keskelle. Osallistujat valitsevat kortteja, lukevat ne ääneen (tai ohjaaja/tulkki lukee ne), pohtivat niitä ja keskustelevat niistä ryhmässä.

Miten sisällöstä keskustellaan osallistujien kanssa?

Jotta keskustelu olisi mielekästä, on tärkeää huolehtia siitä, että **ikä-, sukupuoli- ja kulttuurierot** tulevat esiin.

Seurantatapaamisissa (kahden kesken tai ryhmässä) voidaan käsitellä lisäehdotuksia siitä, miten vanhemmat ja lapset yleensä tunnistavat, että joku voi huonosti, miten he reagoivat ja kenen puoleen he kääntyvät. **Kulttuuri-, ikä- ja sukupuolisensitiivisen lähestymistavan** varmistamiseksi on suositeltavaa ryhmitellä ehdotukset hakijoiden lähtöpaikan, sukupuolen, uskonnollisen taustan ja iän perusteella.

Jos osallistujilla ei ole erityisiä mieltymyksiä siitä, mitä alueita tulisi käsitellä, voidaan toimia seuraavasti:

- edetään **viitteiden, reaktioiden ja vihjeiden** perusteella ja käsitellään yhtä aihealuetta istuntoa kohden, tai
 - **ryhmitellään sisältö** osa-alueisiin ja käsitellään niistä kahta tai kolmea kussakin istunnossa
 - käsitellään koko kirjanen **yhdellä kertaa** (ohjaaja lukee kirjasen yhdessä osallistujien kanssa ja vastaa kysymyksiin ainoastaan, kun niitä ilmenee).
- Edellä mainituista vaihtoehdoista voi valita minkä tahansa ryhmädynamiikan, osallistujien tietämyksen ja tarpeiden perusteella.

Huomautus ohjaajalle

Seuraavassa osiossa on ehdotuksia siitä, miten ryhmätapaamisia ohjataan ja miten hakijoita saadaan mukaan keskustelemaan kirjasista.

Miten voin tukea lastani vaikeina aikoina?

Vanhempien kanssa järjestettävä tapaaminen, jossa keskustellaan heidän pienen tai teini-ikäisen lapsensa käyttäytymisestä ja hyvinvoinnista

Johdantoharjoitus

Aloita lyhyellä harjoituksella ja kysy osallistujilta, mitä he harrastavat ja mikä on heidän lempiruokansa.

Kysy lopuksi, mistä he ovat kotoisin. Osallistujat kertovat lyhyesti. Tämä voidaan järjestää leikkimielisesti, ja siihen pitäisi kulua enintään kymmenen minuuttia. Loppukysymys "Mistä olette kotoisin?" auttaa ohjaajaa siirtymään eteenpäin.

Ohjaaja viittaa osallistujien eri lähtömaihin, -alueisiin ja -kaupunkeihin ja toteaa, että tällaisen monimuotoisuuden vuoksi saattaa olla eroja myös siinä, miten huomaamme, että joku ei voi hyvin, ja mitä voimme tehdä hänen tukemisekseen. Ohjaaja kysyy:

- Miten ihmiset yleensä siellä, mistä te olette kotoisin, huomaavat, että joku perheenjäsenistä voi huonosti?
- Mitä vanhemmat yleensä tekevät, kun he näkevät lastensa olevan huolissaan?

- Mitä vanhemmat yleensä tekevät saadakseen lapsensa tuntemaan olonsa paremmaksi, kun nämä ovat surullisia tai huolestuneita? Mikä on toiminut teillä?
- Onko nykyisessä asuinpaikassanne käytössä tukimekanismeja, joista voisi olla hyötyä?

Selvitä, osaavatko ryhmän jäsenet nimetä keskuksessa saatavilla olevia virallisia tukipalveluja (esim. sosiaalityöntekijät, sairaanhoitajat), joista voisi olla hyötyä kaikille ryhmän jäsenille. Voit myös tarkistaa, onko epävirallista tukea saatavilla, esimerkiksi ikäihmisiä, jotka tapaavat nuoria ja auttavat vanhempia vanhemmuudessa, uskonnollisia johtajia, muita yhteisön jäseniä jne.

Seuraavat kaksi kirjasta kohdentuvat 12–17-vuotiaisiin lapsiin, mutta niitä voidaan käyttää myös nuorten aikuisten kanssa. Jos osallistujaryhmässä on alle 12-vuotiaita lapsia, ohjaajien on mukautettava kieltä osallistujien iän mukaan. Heidän on myös varmistettava lapsen etu sen suhteen, mitä voidaan/pitää kertoa ja mistä voidaan keskustella, ja otettava huomioon lapsen ikä ja kehitysvaihe. Nämä tekijät

vaikuttavat myös käytettävään muotoon. Esimerkiksi sisällön lukeminen ääneen ei välttämättä toimi pienten lasten kanssa. Kirjasten sisällöstä ei ole suositeltavaa keskustella alle 8-vuotiaiden lasten kanssa. Nuorempien lasten kanssa työskentelevällä henkilöstöllä on joka tapauksessa oltava asianmukaiset taidot.

**Miten
voin käsitellä
tilanteita, joissa
vanhempani
vaikuttavat
surullisilta,
huolestuneilta tai
vihaisilta?**

Lasten kanssa järjestettävä tapaaminen, jossa keskustellaan vanhempien käyttäytymisestä tai hyvinvoinnista

Johdantoharjoitus

Aloita lyhyellä harjoituksella ja kysy osallistujilta, mitä he harrastavat ja mikä on heidän lempiruokansa. Kysy lopuksi, mistä he ovat

kotoisin. Osallistujat kertovat lyhyesti. Tämä voidaan järjestää leikkimielisesti, ja siihen pitäisi kulua enintään kymmenen minuuttia. Loppukysymys ”Mistä olette kotoisin?” auttaa ohjaajaa siirtymään eteenpäin.

Ohjaaja viittaa osallistujien eri lähtömaihin, -alueisiin ja -kaupunkeihin ja toteaa, että tällaisen monimuotoisuuden vuoksi saattaa olla eroja myös siinä, miten huomaamme, että joku ei voi hyvin, ja mitä voimme tehdä turvassa pysymiseksi ja tuen saamiseksi. Ohjaaja kysyy:

- Miten huomaat, että aikuinen ei voi hyvin ja että hän voi tarvita apua?
- Miten aikuinen käyttäytyy, kun hän ei voi hyvin? Mitä he tekevät toisin kuin tavallisesti?

Pidä tauko ja käy läpi, mitä nuorisoryhmä on kertonut. Jatka seuraavasti:

- Annoitte joitakin esimerkkejä, kuten että ”he käyttäytyvät oudosti, toimivat eri tavalla kuin ennen jne.”. [ohjaaja viittaa osallistujien esimerkkeihin]. Pystytkö keksimään asioita, joita aikuiset saattavat tehdä ja joita lasten pitäisi varoa, jotta he pysyisivät turvassa?

Ohjaaja kuuntelee nuoria tarkasti ja kirjaa ylös, mitä he kertovat. Ohjaaja pyrkii varovasti yhdistämään aikuisista yleisesti sanotun vanhempien käyttäytymiseen käyttämällä myös kirjasten esimerkkejä. On tärkeää, **ettei** ryhmässä läsnä olevien lasten vanhempiin viitata. Lapset eivät saa kokea, että heidän henkilökohtaisesta tilanteestaan keskustellaan julkisesti. Ohjaaja voi sanoa esimerkiksi seuraavaa:

- Olet kertonut paljon. Toisinaan jopa omat vanhemmat saattavat toimia näin.

Ohjaaja viittaa masennuksen merkkeihin esimerkiksi silloin, kun henkilö ei ole kiinnostunut mihinkään toimintaan osallistumisesta eikä huolehdi entiseen tapaan lapsista. Tämän pitäisi herättää keskustelua siitä, että vaikeat kokemukset voivat saada ihmisen käyttäytymään eri tavalla. Vanhempi on

voinut esimerkiksi jo jonkin aikaa olla aiempaa vetäytyneempi, ärtyneempi, kärsimättömämpi ja ahdistuneempi. Tämä on normaalia, ja tilanteen pitäisi taas muuttua.

On tärkeää huomauttaa, että lapsen kohdistuvaa (fyysistä, sanallista, henkistä tai jopa seksuaalista) väkivaltaa **ei koskaan** voida puolustella. Vanhemman väkivaltaisuus ei ole hyväksyttävää. Nuorille osallistujille on korostettava, että vaikka onkin normaalia, että vanhempi ei aina, kenties haastavien olosuhteiden vuoksi, ole kohtelias, ystävällinen ja kunnioittava, väkivalta ei ole hyväksyttävää.

Varmista osallistujien tiedostavan, että turvassa pysyminen on tärkeää. Kerro siksi, millaisia tukipalveluja majoituslaitoksessa on tarjolla lapsille, jotka asuvat aggressiivisen tai huonosti voivan vanhemman/huoltajan kanssa.

Yritä saada lapset jakamaan ryhmän sisällä **hyödyllistä tietoa** siitä, miten he voivat pysyä turvassa. He voivat mainita yksityishenkilöitä (esim. huoltajat), instituutioita, tukipalveluita jne., joihin he voivat ottaa yhteyttä tuen saamiseksi. **Ole kuitenkin tarkkana ja kysy kysymyksiä käytössä olevista tukimekanismeista vain, jos olet varma, että tukea on saatavilla.** Jos tiedät, että lapset ovat yksin, yritä selvittää, miten haastavissa tilanteissa voidaan järjestää avuksi **tukea yhteisöstä.**

On tärkeää, että lapset eivät kerro henkilökohtaisia kokemuksiaan. **Ryhmätapaaminen ei ole terapiaistunto.** Se on yleistä keskustelua läheisten ihmisten ahdistuksen merkeistä. Jos ohjaaja huomaa, että henkilökohtaisten vaikutusten vuoksi tarvitaan syvällisempää keskustelua, lapselle / ryhmän jäsenille ilmoitetaan, että he voivat ottaa ohjaajaan (ohjaajiin) yhteyttä kertoakseen henkilökohtaisista huolenaiheistaan tapaamisen **jälkeen.**

Miten toimia tilanteissa, joissa ystäväni tai sisarukseni on surullinen, vihainen tai tekee vaarallisia asioita?

➤ Lasten kanssa järjestettävä tapaaminen, jossa voidaan keskustella heidän ystäviensä tai sisarustensa käyttäytymisestä tai hyvinvoinnista

Johdantoharjoitus

Aloita lyhyellä harjoituksella ja kysy osallistujilta, mistä he ovat kotoisin, mitä he harrastavat ja mikä on

heidän lempiruokansa. Osallistujat vastaavat lyhyesti. Tämä voidaan järjestää leikkimielisesti, ja siihen pitäisi kulua enintään kymmenen minuuttia. Sano sitten, että meillä kaikilla on erilaisia kokemuksia, mutta me kaikki pystymme havaitsemaan, jos joku ei voi hyvin. Kehota lapsia kertomaan esimerkkejä, mutta älä johdattele heitä kertomaan henkilökohtaisia tarinoita. Voit kysyä seuraavia:

- Mistä huomaat, jos ystävä tai sisarus ei voi hyvin?

Pyri saamaan lapset kertomaan, mitä he käyttäytymisestä näkevät mutta myös mitä he kuulevat. Esimerkiksi, jos ystävä/sisarus on muuttanut puhetapaansa (käyttää rumia sanoja,

puhuu aggressiivisesti) tai on alkanut puhua jengien, huumeiden tai vastaavien kaltaisista aiheista. Keskustele nuorten kanssa siitä, että on tärkeää olla uskollinen ystäväille, kunhan se ei vaaranna kenenkään turvallisuutta. Korosta, että on tärkeää huomata, milloin ystävä/sisarus on vaarassa. Sellaisessa tapauksessa voi olla hyvä pyytää neuvoa luotettavalta aikuiselta.

Valmistaudu kielteisiin selviytymiskeinoihin, joita nuoret yleensä omaksuvat tilanteessa, jossa työskentelet. Kuuntele ryhmää tarkasti ja mieti, mitä lisätietoja voisit antaa ryhmän jäsenille. Keskustelun aiheen mukaan voit ehkä kertoa tukitarjonnasta, joka liittyy terveydenhuoltoon, perhesuunnitteluun, psykososiaalisiin palveluihin, koulutukseen, iltapäiväkerhoihin, urheilutoimintaan, musiikki-, taide- tai kulttuuritoimintaan lapsille/nuorille tai kuntoutuspalveluihin (myös huumeidenkäytön osalta).

Ryhmätapaaminen ei ole terapiaistunto. Sen vuoksi henkilökohtaisista kokemuksista olisi keskusteltava asianomaisen henkilön kanssa ryhmän tapaamisen päättyttyä. **Tärkein asia on lapsen tai teini-ikäisen turvallisuus ja suojele.** Huolehdi siitä, että yksittäiset tapaukset (tukea tarvitsevat hakijat) ohjataan asiaankuuluvalla palveluntarjoajalle, jos sellainen on saatavilla. Keskustele näistä vaihtoehdoista lapsen kanssa **vain**, jos palvelut ovat tosiasiallisesti saatavilla.

Ohjaajien on ryhmäistuntojen aikana huomioitava hakijoiden esittämät kannanotot ja otettava ne joustavasti mukaan keskusteluun. Jos osallistujien

suoraan antamat esimerkit osoittautuvat tehokkaammiksi mielekästä keskustelua varten, on parempi käyttää niitä kuin kirjasia.

Muita tärkeitä näkökohtia ja perussuojatoimia

- Osallistujille ilmoitetaan kahdenkeskisten tai ryhmätapaamisten tarkoituksesta. Aikataulusta sovitaan yhdessä, ja osallistuminen on vapaaehtoista.
- Kun lapset osallistuvat ryhmätapaamisiin, siitä ilmoitetaan heidän huoltajalleen ja tämän on annettava siihen suostumus.
- Kaikille osallistujille annetaan yhtä paljon tilaa jakaa ajatuksiaan, mutta ketään ei painosteta eikä pakoteta osallistumaan aktiivisesti keskusteluun. Ryhmäkeskustelujen olisi oltava tasapainoisia, eikä pelkästään yksi ryhmän jäsen tai yksi sukupuoli saisi hallita niitä.
- Vaikka joissakin tilanteissa sekaryhmät voivat olla hyödyllisiä (esim. molemmat vanhemmat osallistuvat samaan ryhmätapaamiseen tai teini-ikäisistä muodostetaan sekaryhmä), samanlaisista osallistujista muodostetut ryhmät ovat tavallisesti sopivampia ja turvallisempia. Tämä pätee erityisesti silloin, kun keskustellaan vanhemmuudesta tai sukupuolirooleista osana vanhemmille suunnattua laajempaa tukipakettia. Siksi ohjaajan olisi analysoitava tilannetta perusteellisesti ennen kuin hän päättää, että pariskunnat osallistuvat yhdessä samaan istuntoon. Haittavaikutuksia olisi vältettävä kaikkien osallistujien kannalta.
- Ei ole ”oikeita” tai ”väärä” kannanottoja. Ryhmätyöskentelyä olisi pidettävä ympäristönä, jossa voidaan oppia, mikä toimii hyvin ja mikä huonommin. Poikkeuksena ovat tapaukset, joissa tietyt ryhmän jäsenet kannattavat lasten ruumiillista rankaisemista tai muita väkivallan muotoja lapsen tai ystävän ”saamiseksi raiteilleen”. Jos näin tapahtuu, ohjaajan olisi puuttava asiaan hienotunteisesti ja löydettävä vaihtoehtoja tällaiselle rangaistukselle. Ohjaajien on tiedostettava, että joissakin hakijoiden lähtömaissa fyysinen rangaistus saattaa edelleen olla laillinen, myös kouluissa. On pyrittävä **väkivallan täydelliseen torjumiseen**, mutta se on tehtävä **hienotunteisesti**. Vanhempien kanssa keskusteltaessa on keskityttävä pitämään vuoropuhelu avoimena, ja siinä on käsiteltävä ”hyvän vanhemmuuden taitoja”. Tavoitteena on varmistaa, että lapset ovat turvassa. Tätä varten on ehkä keskusteltava siitä, mikä on hyväksyttävää EU:ssa.
- Keskusteluissa pitäisi aina **keskittyä** siihen, **mikä auttaa** osallistujia saamaan lapsensa, itsensä, perheenjäsenensä tai ystävänsä tuntemaan olonsa turvallisemmaksi ja paremmaksi. Jos välineissä annetut esimerkit ovat osallistujien kannalta käyttökelpoisia, keskusteluissa voidaan käyttää niitä. Jos ryhmän antamat esimerkit ovat keskustelun kannalta hyödyllisempiä, niiden käyttö on ehdottomasti suositeltavaa.
- Jos osallistuja on istunnon aikana erittäin ahdistunut, erikoistuneen tukihenkilöstön on huolehdittava hänestä välittömästi, ja häntä on tuettava yksilöllisesti. Tässä tapauksessa kirjasten sisällöstä voidaan keskustella kahdenkeskisessä istunnossa, kun se katsotaan hyödylliseksi. Ohjaajien ei pitäisi keskustella ryhmässä perhekriisiin liittyvistä erittäin henkilökohtaisista asioista. Tällä pyritään suojelemaan kyseistä vanhempaa, lasta tai ystävää ja varmistamaan, että heidän ongelmistaan ei kerrota enempää yhteisölle.
- Kun tulkit kuuluvat hakijan yhteisöön, ohjaajien on pidettävä mielessä, että heillä voi olla samanlaisia haasteita kuin muilla ryhmän jäsenillä. Istuntojen jälkeen on suositeltavaa keskustella tulkin kanssa.
- Sekä pää- että apuohjaajan olisi painettava mieleensä keskustelunaiheet, joita on seurattava avun tarpeessa olevien hakijoiden ja/tai heidän lastensa, sisarustensa ja ystäviensä kanssa.
- Kriittisissä tilanteissa (esim. itsemurhayritys) tietoja on jaettava muille kollegoille, mutta samalla on varmistettava hakijan tietojen luottamuksellisuus. Joissakin tapauksissa saatetaan tarvita perheenjäsenten tai hoitajien suostumus, jotta kaikki asianosaiset voivat saada tehokasta ja turvallista tukea.

Euroopan unionin turvapaikkaviraston (EUAA) tai viraston puolesta toimivien henkilöiden ei voida katsoa olevan vastuussa tämän julkaisun sisältämien tietojen mahdollisesta myöhemmästä käytöstä.

Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2024

PDF ISBN 978-92-9410-327-7 doi:10.2847/636 BZ-09-23-324-FI-N

© Euroopan unionin turvapaikkavirasto, 2024

Kansilehden kuvitus: ©Mary Long/stock.adobe.com; ©KeronnArt/stock.adobe.com; ©The img/stock.adobe.com; ©Good Studio/stock.adobe.com; ©Natalia/stock.adobe.com, sivu 3–6: Kuvakkeet © Panuwat/stock.adobe.com, sivu 5: ©iStock.com/vasabii, sivu 6: ©Mary Long/stock.adobe.com; ©KeronnArt/stock.adobe.com, sivu 7: ©The img/stock.adobe.com, sivu 8: ©Good Studio/stock.adobe.com; ©Natalia/stock.adobe.com.

Aineistoa lainattaessa on mainittava lähde. Kaikkien EUAA:n tekijänoikeuteen kuulumattomien kuvien tai muun aineiston käyttöön tai jäljentämiseen on pyydettävä lupaa suoraan tekijänoikeuden haltijalta.

Euroopan unionin
julkaisutoimisto

